

XIII Międzynarodowe Sympozjum Biografistyki Polonijnej
„POLSCY MUZYCY W ŚWIECIE”
Lublin, 14–15 listopada 2015

RODACY NA ŚWIATOWEJ PIĘCIOLINII

POLSKA KULTURA MUZYCZNA NA OBCYZYŃNIE

Pod redakcją:
Zbigniewa Judyckiego i Tadeusza Skoczka

Warszawa 2015

Fundacja Polonia Semper Fidelis
ul. Kabacki Dukt 14/95, 002-798 Warszawa
<http://fundacja-psf.com>

Muzeum Niepodległości
Al. Solidarności 62, 00-240 Warszawa, tel. 22 826 90 91

Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie

Partner projektu
Narodowe Archiwum Cyfrowe

Patronat medialny
TVP Historia, Radio Lublin

Skład i przygotowanie do druku
CAN-Pracownia DTP

Fotografie
Jadwiga Hafner, Magdalena Judycka, Jerzy Schymik oraz ze zbiorów:
Narodowego Archiwum Cyfrowego, Archiwum IRB,
Oficyny Wydawniczej Kucharski, Polskiego Centrum Informacji Muzycznej

Korekta i adiustacja
Anna Kozyra

© Copyright by Fundacja Polonia Semper Fidelis
© Copyright by Zbigniew Andrzej Judycki & Tadeusz Skoczek

Wydawca
Fundacja Polonia Semper Fidelis

Publikacja dofinansowana przez Muzeum Niepodległości w Warszawie

ISBN: 978-83-937112-1-5

prof. dr hab. Lech Suchomłynow

Uniwersytet Biedziański (Ukraina)

POLACY NA SCENIE METROPOLITAN OPERA W NOWYM JORKU

Gmach Metropolitan Opera w Nowym Jorku

Założona w 1880 roku nowojorska Metropolitan Opera to jedna z największych i najbardziej prestiżowych scen operowych świata. Początkowo zlokalizowana była przy 39 Street, a od 1966 jej siedziba mieści się w kompleksie budynków Lincoln Center for the Performing

Arts¹ położonym pomiędzy West 62. i 65. Street oraz Columbus i Amsterdam Avenue, po zachodniej stronie Manhattanu. W Lincoln Center, oprócz Metropolitan Opera, swoje siedziby mają także inne znane instytucje kulturalne, m.in: Filharmonia Nowojorska, Szkoła Muzyczna Juilliarda, oraz Opera Miasta Nowy Jork.

Warto pamiętać, że Metropolitan Opera powstała nie z artystycznej potrzeby, a z urażonej ambicji żony nowojorskiego milionera, która nie mogąc dostać miejsca w loży ówczesnej opery nakazała małżonkowi wybudowanie nowego teatru, by godnie móc się prezentować w loży honorowej. Wynajęty architekt nie bardzo był zorientowany o potrzebach teatru. Skupił się na pięknie zaprojektowanej widowni, lekceważąc jednak scenę i jej zaplecze. Dlatego mimo najwyższego poziomu artystycznego warunki lokalowe były fatalne. Podczas spektakli dekoracje składowane były na ulicy z braku odpowiedniego zaplecza magazynowego, a artyści ćwiczyli nawet w toalecie, gdyż nie zabezpieczono im odpowiednich sal prób. Dopiero w 1966 wybudowano nowy profesjonalny gmach teatralny z w pełni zautomatyzowaną sceną, widownią na 4.000 miejsc i nowoczesnym zapleczem. Wnętrze opery zachwyca klasycznym wystrojem – czerwonymi dywanami, bogatymi złoconiami, marmurami i ogromnymi kryształowymi żyrandolami.

Dzisiaj Metropolitan Opera, zwana pieszczotliwie przez nowojorczyków Met, to ogromna „fabryka operowa”, w której co roku wystawianych jest ok. 300 monumentalnych spektakli, a repertuar oraz obsady planowane są z pięcioletnim wyprzedzeniem.

Na scenie Metropolitan Opera występowały wielkie gwiazdy opery, m.in. Enrico Caruso², Nellie Melba³, Adelina Patti⁴, Lilli Lehmann⁵, Cesare Siepi⁶, Maria Callas⁷ czy Luciano Pavarotti⁸.

¹ Lincoln Center for the Performing Arts, wybudowane w 1962 roku z inicjatywy Johna D. Rockefellera III, to największy kompleks organizacji kulturalnych nie tylko w USA, ale i na świecie. Centrum skupia 12 niezależnych od siebie, cieszących się ogromną sławą organizacji. Lincoln Center jest domem Nowojorskich Filharmoników, Metropolitan Opera, jak i New York City Ballet, którzy rezydują w Avery Fisher Hall. Zmodernizowany Alice Tully Hall jest z kolei siedzibą Lincoln Center Chamber Music Society – najlepszego centrum muzyki kameralnej na świecie. Do grona sal koncertowych pod egidą Lincoln Center dołączył niedawno Rose Hall w Time Warner Center na Columbus Circle, gdzie w ogromnej sali z widokiem na Central Park i kolumnę Kolumba możemy słuchać najlepszych koncertów jazzowych na świecie. Do Lincoln Center należy też słynna szkoła muzyczno-teatralno-baletowa Juilliarda, która oczywiście oferuje nieskończoną liczbę koncertów, przedstawień i baletów w wykonaniu swoich studentów i kadry profesorskiej, w takich miejscach jak Morse Recital Hall, Paul Recital Hall, Juilliard Drama Theater oraz Peter J. Sharp Theater, za zupełnie symboliczną cenę.

² Enrico Caruso, właśc. Errico Caruso^{[1][2]} (ur. 25 lub 27 lutego 1873 w Neapolu, zm. 2 sierpnia 1921 w Neapolu), włoski śpiewak, „król tenorów” w pierwszym 20-leciu XX wieku. Od 1903 był pierwszym tenorem nowojorskiej Metropolitan Opera, goszcząc w tym czasie również na wielkich scenach europejskich (m.in. Rzym, Mediolan, Londyn, Paryż). W Metropolitan Opera upamiętnił się przede wszystkim jako Radames w *Aidzie* Verdiego, Książę Mantui w *Rigoletto* Verdiego, Eleazar w *Żydówce* J. F. Halévy’ego).

³ Nellie Melba, właśc. Helen Porter Mitchell (ur. 19 maja 1861 w Richmond k. Melbourne, zm. 23 lutego 1931 w Sydney), australijska śpiewaczka (sopran liryczno-koloraturowy).

⁴ Adelina Patti (ur. 10 lutego 1843 w Madrycie, zm. 27 września 1919 w Breckock), włoska śpiewaczka sopranowa, która była najlepiej opłacaną śpiewaczką w swoich czasach, np. za występ w Nowym Jorku otrzymała 5000 dolarów w zlocie.

⁵ Lilli Lehmann urodzona jako Elisabeth Maria Lehmann, później Elisabeth Maria Lehmann-Kalisch (ur. 24 listopada 1848 w Würzburgu, zm. 17 maja 1929 w Berlinie) – niemiecka śpiewaczka operowa (sopran) występująca w Metropolitan Opera w latach 1886–1891.

⁶ Cesare Siepi (ur. 10 lutego 1923 w Mediolanie, zm. 5 lipca 2010 w Atlancie^[1]) – włoski śpiewak operowy, jeden z najwybitniejszych basów drugiej połowy XX wieku.

Od 1883 na scenie Metropolitan Opera oraz w jej zespołach wyjazdowych występowali i występują utalentowani polscy śpiewacy operowi, a wśród nich:

Marcelina Sembrich-Kochańska, śpiewaczka operowa (sopran); ur. 18 lutego 1858 w Wiśniowczyku koło Podhalec, zm. 11 stycznia 1935 w Nowym Jorku. Studia wokalistyczne odbyła w Konserwatorium Muzycznym we Lwowie, Konserwatorium Muzycznym w Wiedniu oraz u Giovanniego Battisty Lampertiego w Mediolanie. Debiutowała w Metropolitan Opera 23 października 1883 roku tytułową rolą w *Lucji z Lammermoor* Gaetano Dinozettiego. Był to drugi spektakl w historii tej opery.

Marcelina Sembrich-Kochańska przez ponad 10 lat była primadonną Metropolitan Opera (1898–1909). Śpiewała m.in. w *Traviacie* Giuseppe Verdiego, *Purytanach* Vincenzo Belliniego, *Don Giovannim* Wolfganga A. Mozarta, *Hamlecie* Ambroise Thomasa, *Cyruliku sewilskim* Gioacchino Rossiniego, *Czarodziejskim Flecie* Wolfganga A. Mozarta oraz *Manru* Ignacego Jana Paderewskiego. Po jej debiucie w amerykańskiej prasie ukazało się wiele pozytywnych recenzji, m.in.:

Żadnej dotąd śpiewaczce nie udało się łatwiej zdobyć uznania publiczności Nowego Jorku niż Madame Sembrich. Zdawało się, że już od pierwszej nuty zdobyła sobie słuchaczy i zanim jeszcze kurtyna opadła po pierwszym akcie, triumf nowej primadonny był zupełny /.../ Brzmienie głosu naszej nowej ulubienicy jest wyjątkowo czyste i olśniewające, bez trudu sięga najwyższych nut. Jej wykonanie jest absolutnie bezbłędne, a śpiewa z taką perfekcją, że potrafi sprawić satysfakcję najwybredniejszym słuchaczom [Wiliam Henderson „New York Times”].

Madame Sembrich jest śpiewaczką czarującą, a jej kunszt artystyczny – mimo ograniczonych możliwości, jakie stwarza opera Donizettiego – zaliczyć należy do najwyższej klasy [Henry Krehbiel „New York Tribune”]

W latach 1916–1924 prowadziła klasę śpiewu w Juilliard School of Music w Nowym Jorku, a następnie kierowała Wydziałem Wokalnym w Curtis Institute of Music w Filadelfii 1924–1935. Podczas I wojny światowej założyła Komitetu Pomocy Polskim Ofiarom Wojny w Nowym Jorku przeznaczając na ten cel honoraria ze swoich koncertów. Pod koniec życia wybudowała studio operowe w Bolton Landing pod Nowym Jorkiem, gdzie w okresie wakacyjnym zapraszała na korepetycje najzdolniejszych uczniów. Dokonała ponad 100 nagrań dla firm fonograficznych: Gramophon, Bettini, Columbia, Victor, HMV. Za wybitną działalność muzyczną prezydent RP odznaczył ją Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Jej imieniem *Marcella* nazwano angielskie cygara, a jej wielki portret znajduje się w centralnym miejscu foyer w Metropolitan Opera w Nowym Jorku.

⁷ Maria Callas, właśc. Cecilia Sophia Anna Maria Kalogeropoulou, Maria Meneghini Callas (ur. 2 grudnia 1923 w Nowym Jorku, zm. 16 września 1977 w Paryżu), grecka śpiewaczka operowa (sopran) o międzynarodowej sławie, primadonna mediolańskiej La Scali i Metropolitan Opera w Nowym Jorku.

⁸ Luciano Pavarotti (ur. 12 października 1935 w Modenie, zm. 6 września 2007 tamże^{[2][1]}) – włoski śpiewak operowy (tenor liryczny). Uważany za jednego z najwybitniejszych śpiewaków XX wieku.

Jan Mieczysław Reszke, śpiewak operowy (tenor dramatyczny); ur. 14 stycznia 1850 w Warszawie, zm. 3 kwietnia 1925 w Nicei (Francja). Naukę śpiewu pobierał początkowo w Warszawie, a następnie przez pięć lat we Włoszech. W 1884 został pierwszym śpiewakiem Opéra de Paris, stając się bożyszczem Francuzów. W latach 1891–1901 śpiewał w Metropolitan Opera oraz uczestniczył w wyjazdach jej zespołu występującego w różnych miastach USA. Z Metropolitan Opera związany był przez 11 sezonów, dając 339 koncertów. Był uczestnikiem uroczystych przedstawień otwierających kolejne sezony operowe. Występował między innymi w takich operach, jak: *Faust* Charlesa Gounoda, *Lehengrin* Richarda Wagnera czy *Hugenoci* Giacomo Meyerbeera. W 1902 wycofał się ze sceny i otworzył w Paryżu szkołę śpiewu, którą w 1918 r. przeniósł do Nicei. Z jego porad wokalnych korzystali nawet tacy artyści, jak Adelina Patti, Nellie Melba i Leo Slezak⁹.

Edward Reszke, śpiewak operowy (bas); ur. 22 grudnia 1853 w Warszawie, zm. 25 maja 1917 we wsi Garnek koło Radomska. Naukę śpiewu pobierał we Włoszech. W latach 1880–1900 wystąpił ponad 300 razy w Royal Opera House w Londynie, a w latach 1891–1903 dał 679 koncertów jako solista w Metropolitan Opera 1891–1903. Zasłynął w partiach wagnerowskich (*Tristan i Izolda*, *Zygfryd*, *Zmierzch Bogów*) oraz jako Mefisto w *Fauście* Charlesa Gounoda, a także w rolach charakterystyczno-komicznych jako Leporella w *Don Juanie* Wolfganga A. Mozarta czy Plumketta w *Marta albo jarmark w Richmonde* Friedricha von Flotowa. W 1907 r. osiadł w Londynie, gdzie założył szkołę śpiewu, którą następnie przeniósł do Warszawy.

Karolina Beethówna, śpiewaczka operowa (sopran); ur. 23 listopada 1861 w Krakowie, zm. 18 marca 1940 w Berlinie. Członek Opery Wiedeńskiej. Śpiewała w Berlinie i w Paryżu. W latach 1895–1896 zaśpiewała w 33 przedstawieniach w Metropolitan Opera w Nowym Jorku. Z zespołem Metropolitan Opera występowała w Bostonie, Filadelfii, St. Louis i Missouri. Największe uznanie przyniosły jej kreacje Elżbiety w *Tannhäuserze* i Zygliny w *Walkirii* Richarda Wagnera oraz Neddy w *Pajacach* Ruggiero Leoncavallo, Nannetty w *Falstaffie* Giuseppe Verdiego i Małgorzaty w *Fauście* Charlesa Gounoda.

Aleksander Sas-Bandrowski ps. Barski, śpiewak operowy (tenor); ur. 22 kwietnia 1860 r. w Lubaczowie, zm. 28 maja 1913 r. w Krakowie. Studia wokalne odbył w Mediolanie u Sangiovanniego i w Wiedniu u Luigiego Salviego. Debiutował w Metropolitan Opera 14 lutego 1902 r. jako partner Marceliny Sembrich-Kochańskiej w tytułowej roli opery *Manru*¹⁰ Ignacego Jana Paderewskiego¹¹. Było to pierwsze polskie dzieło na scenie Metropolitan Opera.

---

⁹ Leo Slezak (ur. 18 sierpnia 1873 w Mährisch-Schönberg, zm. 1 czerwca 1946 w Rottach-Egern), austriacki śpiewak (tenor) i aktor filmowy. Jego duży głos o charakterystycznej barwie cechował się rzadką możliwością wykonywania niezwykle szerokiego i zróżnicowanego repertuaru, tak partii dramatycznych, jak i typowo lirycznych.

Bella Alten śpiewaczka operowa (sopran koloraturowy); ur. 30 czerwca 1877 w Zaskacze-
wie, zm. 31 grudnia 1962 w Londynie. Naukę śpiewu pobierała u Gustawa Engla w Berlinie
i Aglaji Orgeni w Dreźnie. Śpiewała w: Operze w Lipsku 1897–1900, Teatrze Dworskim
w Brunszwiku 1900–1903, Operze w Kolonii 1903–1904, Teatrze Narodowym w Berlinie
1904–1905, Operze Wiedeńskiej 1917–1923. W Metropolitan Opera podczas 9 sezonów
(1904–1908 i 1909–1914) zaśpiewała 31 ról i w sumie wystąpiła w 426 przedstawieniach.
W latach trzydziestych XX wieku uczyła śpiewu w Wiedniu, a następnie w Londynie.

Adam Didur, śpiewak operowy (bas); ur. 24 grudnia 1874 we wsi Wola Sękowa na Pogórzu
Bukowskim, zm. 15 września 1939 w Warszawie. Naukę śpiewu pobierał w Galicyjskim Towar-
zystwie Muzycznym we Lwowie oraz we Włoszech. Debiutował 16 listopada 1908 r. partią
Ramfisa w *Aidzie* Giuseppe Verdiego, a od 1914 był stałym solistą Metropolitan Opera. Na jej
scenie wystąpił 792 razy oraz miał 182 występy z zespołem opery w innych teatrach Stanów
Zjednoczonych AP. Śpiewał w operach, m.in.: *Sprzedana Narzeczona* Bedricha Smetany, *Wesele*
Figara Wolfganga Mozarta, *Borys Godunow* Modesta Musorgorskiego, *Così fan tutte* Wolfganga
Mozarta, *Złoty kogucik* Nikołaja Rimskiego-Korsakowa, *Wolny strzelec* Carla Webera, *Dama*
pikowa Piotra Czajkowskiego, *Eugeniusz Oniegin* Piotra Czajkowskiego, *Manon* Giacomo Puc-
ciniego, *Parsifal* Richarda Wagnera, *Dziewczę z Zachodu* Giacomo Pucciniego, *Germania* Al-
berto Franchettiego. Wcześniej występował między innymi w teatrze w Messynie 1898–1899,

---

¹⁰ *Manru* jest jedyną operą Ignacego Jana Paderewskiego. Libretto tego dzieła w trzech aktach jest autorstwa Alfreda Nossiga, na podstawie powieści *Chata za wsią* Józefa Ignacego Kraszewskiego. Prapremiera *Manru* odbyła się w Dreźnie 29 maja 1901 roku (śpiewana była wówczas po niemiecku, dyrygował Ernst von Schuch), zaś polska premiera we Lwowie 8 czerwca 1901, a następnie w Teatrze Wielkim w Warszawie 24 maja 1902 roku. Premiera amerykańska (śpiewana w języku angielskim do przekładu H. E. Krehbiela) odbyła się na scenie Metropolitan Opera w Nowym Jorku 14 lutego 1902, w której to debiutował (w roli tytułowej) Aleksander Bandrowski, dyrygował Walter Damrosch (przyjaciel kompozytora). Opera otrzymała z początku gorące przyjęcie, premiera była określona przez krytyków z „wielkim wyróżnieniem”. Pomimo tego, głównie z powodu wielkich niedostatków libretta, krytykowanego równolegle z pochwałami dla talentu kompozytora i jego muzyki, otrzymała zaledwie 9 przedstawień tego sezonu (1901/1902) (z tego cztery z nich odbyły się na głównej scenie Metropolitan Opera) i nigdy odtąd nie była tam wznowiona.

¹¹ PADEREWSKI Ignacy Jan, pianista, kompozytor, polityk; ur. 18 listopada 1860 w Kurylówce na Podolu, zm. 29 czerwca 1941 w Nowym Jorku. Wykształcenie: Instytut Muzyki w Warszawie 1872–1878; studia kompozytorskie u F. Kiela 1881 i H. Urbana 1884 w Berlinie; studia pianistyczne u T. Leszetyckiego w Wiedniu 1884. Zyskał sławę jednego z najwybitniejszych pianistów świata. Profesor Konserwatorium Muzycznego w Strasburgu 1885–1886. Koncertował w Polsce, Francji, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii (m.in. przed królową Wiktorią) i Stanach Zjednoczonych. Współredaktor (z L. Bronarskim i J. Turczyńskim) *Dzieł wszystkich* Fryderyka Chopina. Pozostawił kilkadziesiąt utworów instrumentalnych i wokalnych, m.in. *Koncert fort.* op. 17, *Fantazję polską* na fortepian i orkiestrę op. 19, *Symfonię h-moll*, operę *Manru* (jedyna opera skomponowana przez Polaka, wystawiona w Metropolitan Opera), *Sonatę fortepianową* op. 21, 2 cykle wariacji fortepianowych, pieśni oraz popularne miniatury, jak *Menuet G-dur* op. 14 nr 1. Kontynuował styl romantyczny Fryderyka Chopina i Stanisława Moniuszki, wprowadzając jednak elementy zapożyczone z neoromantyzmu i modernizmu muzyki niemieckiej i francuskiej (J. Brahms, R. Straussa, C. Debussy), m.in. zaawansowaną harmonikę i elementy polifonii, a także elementy folkloru podhalańskiego już w latach 1880. Na rozwój twórczości nie pozwoliła intensywna kariera pianistyczna oraz działalność polityczna (m.in. premier i minister spraw zagranicznych 1919).

La Scali w Mediolanie 1903–1906 czy w Covent Garden w Londynie 1905. Do Polski wrócił w 1932.

Jan Kazimierz Hofmann, pianista, kompozytor, pedagog muzyczny, wynalazca; ur. 20 stycznia 1876 w Krakowie, zm. 16 lutego 1957 w Los Angeles (Kalifornia, USA). Studia muzyczne ukończył w Berlinie jako stypendysta Alfreda Corninga Clarka 1888–1894. Występował w krajach skandynawskich, Rosji, Wielkiej Brytanii, Niemczech i USA (debiut w nowojorskiej Metropolitan Opera House 1887, rozpoczynający tournée po Stanach Zjednoczonych). Laureat I nagrody podczas Konkursu im. Antona Rubinsteina w Hamburgu (wykonał jego *Koncert d-moll op. 70*) 1894. Założyciel i dyrektor Curtis Institute of Music w Filadelfii 1924–1938. W listopadzie 1937 dał słynny koncert (w 50-lecie debiutu w USA) w Metropolitan Opera, wykonując *Koncert d-moll* Artura Rubinsteina. W latach 1901–1914 napisał szereg artykułów o grze na fortepianie do amerykańskiego czasopisma „Ladies Home Journal”. Autor wielu wynalazków i kilkunastu patentów, m.in. pneumatycznego amortyzatora do samochodów wdrożonego do seryjnej produkcji, rejestratora gry na fortepianie, maszynki na spiralę do gotowania, piecyka olejowego, spinacza biurowego czy regulowanego stołka do fortepianów.

Jan Wiktor Kiepusa, śpiewak operowy (tenor); ur. 16 maja 1902 w Sosnowcu, zm. 15 sierpnia 1966 w Harrison koło Nowego Jorku. Naukę śpiewu pobierał u Wacława Brzezińskiego i Tadeusza Kopystyńskiego. Debiutował w Metropolitan Opera w 1938 (od 10 lutego do 9 kwietnia wystąpił tam 13 razy w nowojorskiej siedzibie oraz podczas występów gościnnych zespołu w Bostonie i Cleveland). Następnie w Metropolitan Opera występował od 10 lutego do 10 kwietnia 1939 r. oraz na przełomie lutego i marca 1942. W sumie zaśpiewał 22 razy w nowojorskiej siedzibie oraz 11 razy podczas występów zespołu w innych miastach (Boston, Cleveland, Dallas, Rochester, Filadelfia). Ważniejsze role, m.in., jako Don José w *Carmen* Georges Bizeta, Księżę Mantui w *Rigoletcie* Giuseppe Verdiego oraz w operach Giacomo Pucciniego: Rodolfo w *Cyganerii*, Cavaradosso w *Tosce* i Kawaler des Grieux w *Manon Lescaut*. Śpiewał między innymi także w Wiedniu, Berlinie, Brnie, Pradze, Budapeszcie, Mediolanie (La Scala), Paryżu (Opéra Comique), Londynie (Covent Garden), Buenos Aires.

Teresa Żylis-Gara, śpiewaczka operowa (sopran); ur. 23 stycznia 1930 w Landwarowie koło Wilna. Studia wokalne odbyła w Wyższej Szkole Muzycznej w Łodzi. W latach 1954–1958 była solistką Filharmonii Krakowskiej i Opery Krakowskiej. Następnie w ramach kontraktów śpiewała na scenach teatrów operowych Oberhausen 1961–1963, Städtische Bühnen w Dortmundzie 1963–1965, Deutsche Oper am Rhein w Düsseldorfie 1965–1970. Przez 14 sezonów od 1969 roku (20 partii w 233 przedstawieniach) śpiewała w Metropolitan Opera, kreując czołowe partie w operach Wolfganga A. Mozarta, Giuseppe Verdiego, Giacomo Pucciniego, Richarda Straussa i Richarda Wagnera, m.in. jako Donna Elwira w *Don Juanie* Wolfganga

Mozarta czy jako Desdemona w *Otelli* Giuseppe Verdiego w reżyserii Franca Zeffirellego. Uczestniczka festiwalu międzynarodowych. Występy w teatrach: Mexico City, Théâtre de la Monnaie w Brukseli, teatrach operowych: w Rzymie, Rotterdamie, Amsterdamie, Monte Carlo, Wenecji, Barcelonie, Madrycie, Genewie, Chicago. Nagrała płyty dla wytwórni polskich i zagranicznych, m.in. dla: Deutsche Grammophon, Electrola, Nimbus, Rudolph Production, Polskie Nagrania. Od 1990 prowadzi kursy mistrzowskie w dziedzinie techniki i interpretacji wokalne między innymi we francuskim Centre National d'Insertion Professionnelle d'Artistes Lyriques. Teresa Żylis-Gara jest laureatką: Międzyuczelnianego Konkursu w Warszawie 1952, Ogólnopolskiego Konkursu Śpiewaczego w Warszawie 1953, Międzynarodowego Konkursu Muzycznego w Tuluzie 1958, Międzynarodowego Konkursu Radia Bawarskiego w Monachium 1960. Uhonorowana została wieloma nagrodami, m.in.: Nagrodą Państwową Ministra Kultury i Sztuki oraz nagrodą honorową miasta Pont-Saint-Esprit (Francja) za zasługi w kształceniu młodych śpiewaków. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Mozart Gold Medal (Mexico City), Max Reinhardt Medal (Salzburg). Od 1980 roku mieszka w Monako.

Teresa Wojtaszek-Kubiak, śpiewaczka operowa (sopran); ur. 26 grudnia 1937 w Łdzaniu koło Pabianic. Absolwentka Wyższej Szkoły Muzycznej w Łodzi (klasa Olgi Olginy). Debiutowała w Metropolitan Opera w grudniu 1972 partią Lizy w *Damie pikowej* Piotra Czajkowskiego. Z operą związała się na prawie 15 lat, a jej partnerami byli m.in. Jose Carreras, Tito Gobi czy Plácido Domingo. Po jej pierwszych występach krytyk muzyczny z „New York Times” napisał m.in.: */.../ prawdziwym odkryciem tego koncertu był polski sopran Teresa Kubiak /.../ pojawiła się nowa gwiazda na scenie operowej świata /.../ była radością dla oka i ucha – piękna kobieta, świetna aktorka z gracją poruszająca się na scenie – cudowne wydarzenie /.../*. Jej zestaw repertuarowy to ok. 40 oper od Ludwiga van Beethovena poprzez Piotra Czajkowskiego, Georga Häendla, Giacomo Pucciniego, Richarda Straussa, Stanisława Moniuszkę, Richarda Wagnera po Giuseppe Verdiego. Śpiewa w 7 językach: francuskim, włoskim, czeskim, niemieckim, rosyjskim, angielskim i polskim. Od 1985 prowadzi działalność pedagogiczną, początkowo w Montclair State College w New Jersey, a od 1990 (profesor śpiewu) na Wydziale Wokalnym Indiana University School of Music w Bloomington. Prowadziła także kursy mistrzowskie na terenie USA, Nowej Zelandii i Jordanii. Nagrywa płyty w wytwórniach: Decca, Sony, Columbia, EMI i Muza. Na swoich koncertach promuje muzykę polską m.in. Fryderyka Chopina, Stanisława Moniuszkę i Ludomira Różyckiego. W 2005 uhonorowana doktoratem honoris causa Akademii Muzycznej w Łodzi.

Wiesław Ochman, śpiewak operowy (tenor liryczny); ur. 6 lutego 1937 w Warszawie. Naukę śpiewu pobierał u Gustawa Serafina w Krakowie i Marii Szłapak w Bytomiu. W 1975 roku debiutował w Metropolitan Opera partią Arriga w operze *Nieszpory sycylijskie* Giuseppe Verdiego. Później występował w roli Leńskiego w *Eugeniuszu Onieginie* Piotra Czajkowskiego, Dymitra Samozwańca w *Borysie Godunowie* Modesta Musorgskiego, a w roku 1985 w roli księcia Wasyla

Golicyna w *Chowańszczynie* również Modesta Musorgskiego. Występował na największych scenach operowych i estradach świata, w towarzystwie największych gwiazd operowych, m.in. w Mediolanie (La Scala), Barcelonie, Buenos Aires, Madrycie, Moskwie, Rzymie, Sewilli i Wiedniu. Uczestniczył w najbardziej prestiżowych festiwalach muzycznych, z udziałem najślynniejszych zespołów, łącznie z Wiener Philharmoniker i Berliner Philharmoniker pod dyrekcją Herberta von Karajana i Karla Böhma. Po 1999 Wiesław Ochman zajął się też reżyserią, wystawiając w Operze Śląskiej w Bytomiu *Don Giovanniego* Wolfganga A. Mozarta, *Traviatę* Giuseppe Verdiego oraz *Carewicza* Ferencza Lehára.

Zdzisława Donat, śpiewaczka operowa (sopran koloraturowy); ur. 4 lipca 1936 w Poznaniu. Absolwentka Szkoły Muzycznej II stopnia im. Fryderyka Chopina w Warszawie. Międzynarodową karierę muzyczną otwarło jej na początku lat 70. zaproszenie przez niemieckiego dyrektora i reżysera Kurta Pscherera do monachijskiego Staatstheater am Gärtner Platz. Od tego czasu przez następne kilkanaście lat artystka stale współpracowała z szeregiem teatrów niemieckich dzieląc swoje występy sceniczne pomiędzy Niemcy i Polskę. Równolegle występowała gościnnie w najważniejszych teatrach Europy (m.in. Wiener Staatsoper, londyńska Covent Garden). Była pierwszą Polką po II wojnie światowej, która wystąpiła w mediolańskiej La Scali (partia Ognia w operze Maurice’a Ravela *Dziecko i czary*). W 1980 debiutowała na scenie Metropolitan Opera partią Królowej Nocy w *Czarodziejskim flecie* Wolfganga A. Mozarta. Była pierwszą Polką w tej roli od czasów Marceliny Sembrich-Kochańskiej.

Ewa Podleś, śpiewaczka operowa (kontralt); ur. 26 kwietnia 1952 w Warszawie. Absolwentka Akademii Muzycznej w Warszawie (klasa śpiewu Aliny Bolechowskiej). Debiutowała w Metropolitan Opera w 1984 śpiewając partię tytułową na zmianę z Marilyn Horne w *Rinaldo* Georga Haendela. Powtórnie wystąpiła w sezonie 2008–2009 w roli La Cieca (Niewidoma) w operze *Gioconda* Amilcarego Ponchiello. Występowała, m.in. Seattle Opera, San Diego Opera, San Francisco Opera, Houston Grand Opera, Dallas Opera, Milwaukee’s Florentine Opera, Michigan Opera Theatre, Minnesota Opera, Atlanta Opera, Vancouver Opera, Canadian Opera Company, Deutsche Staatsoper Berlin, Deutsche Oper Berlin, Alte Oper we Frankfurcie nad Menem, Gran Teatre del Liceu, Teatro Bellini, La Fenice, Teatro San Carlo, Théâtre du Châtelet i Opéra Bastille w Paryżu, Teatro Real w Madrycie oraz w warszawskim Teatrze Wielkim. Wybrany repertuar, m.in. [oper:] *Tankred* rola tytułowa, *Kopciuszek* rola tytułowa, *Cyrulik sewilski* (Rozyna), *Juliusz Cezar* rola tytułowa, także partia Kornelii, *Orfeusz i Eurydyka* (Orfeusz), *Carmen* (rola tytułowa), *Norma* (Adagia), *Semiramida* (Arssach), *Bal maskowy* (Ulryka), *Don Carlos* (Eboli), *Trubadur* (Azucena), *Falstaff* (Pani Quickly), *Elektra* (Klitajmestra), [muzyka symfoniczna i oratoryjna:] *Requiem* Giuseppe Verdiego, *II i III Symfonia* Gustava Mahlera, *Te Deum* Krzysztofa Pendereckiego. Dokonała licznych nagrań płytowych dla wytwórni fonograficznych: Decca, DG, EMI, Erato, Forlane, Naxos, Delos, DUX, m.in. *Airs Célèbres* (Grand

Prix du Disque „Orphée d’Or”), *Mélodies Russes* (Grand Prix de l’Académie Française du Disque), *Tancredi* G. Rossiniego (nagroda „The Best Buy 1995” magazynu „CD Classic’s London” i nominacja do The Grammy Award 1996), *II Symfonia* G. Mahlera (nagroda „Palmarés Nouvelle Académie du Disque”). Laureatka między innymi I nagrody na IX Międzynarodowym Konkursie Śpiewaczym w Rio de Janeiro 1979, III nagrody na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym w Tuluzie 1979, II miejsca oraz nagrody specjalnej im. Giuletty Simionato dla najlepszego głosu mezzosopranowego na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym w Barcelonie 1981, „Złotego Orfeusza” (nagroda Francuskiej Akademii Płytywowej za recital arii operowych wydanych przez wytwórnię „Forlane”) 1991, Grand Prix Tchaikovsky (nagroda przyznawana przez Académie du Disque Français) 1993, Nagrody im. Andrzeja Hiolskiego (za tytułową rolę w *Tankredzie* Gioacchino Rossiniego w Teatrze Wielkim w Warszawie), The Performance Today Awards (nagroda amerykańskich krytyków muzycznych) 1997, „Złote Berło” (nagroda Fundacji Kultury Polskiej za całokształt działalności artystycznej) 2003. Odznaczona została Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Medalem Zasłużony Kulturze – Gloria Artis, Medalem Fundacji Kościuszkowskiej, rosyjskim Medalem Zasługi (za krzewienie kultury rosyjskiej przyznany przez prezydenta Władimira Putina). Grupa prestiżowych międzynarodowych krytyków muzycznych „Classic FM Magazine” zaliczyła Ewę Podleś do 10 najlepszych głosów mezzosopranowych pierwszej dekady XXI wieku. Międzynarodowe Stowarzyszenie Hodowców Irysów z siedzibą w Nowym Jorku nadało w roku 2002 nazwę „Ewa Podleś” specjalnie na jej cześć wyhodowanej odmianie.

Stefania Toczyska, śpiewaczka operowa (mezzosopran); ur. 19 lutego 1943 w Grudziądzu. Absolwentka Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Gdańsku (w klasie śpiewu solowego Barbary Iglukowskiej). W okresie studiów laureatka w międzynarodowych konkursach wokalnych: w Tuluzie 1971, Bazylei 1972 i Paryżu 1973. Debiutowała w 1973 roku w Państwowej Operze Bałtyckiej w Gdańsku. W 1977 zamieszkała na stałe w Austrii, gdzie występowała ok. 90 razy na scenie Wiedeńskiej Opery Państwowej. W 1988 zadebiutowała w nowojorskiej Metropolitan Opera jako Marfa w *Chowańszczyźnie* Modesta Musorgskiego. Później w Metropolitan Opera kreowała role, m.in. w *Aidzie*, *Trubadurze* i *Balu maskowym* Giuseppe Verdiego, *Borysie Godunowie* Modesta Musorgskiego, *Adriannie Lecouvreur* Francesco Cilea i *Rusalcie* Antonina Dworaka. Jej partnerami w operowych inscenizacjach byli m.in. Plácido Domingo czy Luciano Pavarotti, a przedstawienia emitowała amerykańska telewizja.

Hanna Lisowska, śpiewaczka operowa (sopran dramatyczny); ur. 15 września 1939 w Warszawie. Studia wokalne odbyła w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Warszawie. Debiutowała w Metropolitan Opera w kwietniu 1990 roku, kreując Gudrunę w wagnerowskim *Pierścieniu Niebelunga* oraz Zyglinde w *Walkirii*. Śpiewała również w spektaklu *Zmierzch Bogów* Richarda Wagnera.

Edyta Kulczak, śpiewaczka operowa (mezzosopran); ur. w Polsce. Absolwentka: Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie, Northwestern University School of Music Music, Academy of the West (pod kierunkiem Marilyn Horne) oraz Accademia Verdiana (USA). Wygrany w 1999 roku konkurs Metropolitan Opera Council Audition doprowadził do angażu i od 2002 na stałe współpracuje z Metropolitan Opera, w której debiutowała partią Flory w *Traviacie* Giuseppe Verdiego. Na tej scenie śpiewała ponad 250 razy w operach: *Aida* Giuseppe Verdiego, *Helena egipska* Richarda Straussa, *Carmen* Georges Bizeta, *Moc przeznaczenia* Giuseppe Verdiego, *Kobieta bez cienia* Richarda Straussa, *Gracze* Dymitra Szostakowicza, *Łucja z Lammermooru* Gaetano Donizettiego, *Lulu* Albana Berga, *Madama Butterfly* Giacomo Pucciniego, *Mojżesz i Aaron* Arnolda Schönberga, *Wesele Figara* Wolfganga A. Mozarta, *Parsifal* Richarda Wagnera, *Rigoletto* Giuseppe Verdiego, *Rusalka* Antonina Dworaka, *Siostra Angelica* Giacomo Pucciniego, *Słowik* Igora Strawińskiego, *Simon Boccanegra* Giuseppe Verdiego, *Trubadur* Giuseppe Verdiego, *Trojanie* Hectora Berlioza, *Nieszpory sycylijskie* Giuseppe Verdiego, *Walkiria* Richarda Wagnera. W Metropolitan Opera śpiewała pod batutą wielu słynnych dyrygentów. Byli nimi między innymi: Marco Armiliato, Paolo Arrivabeni, Bernard de Billy, Sir Colin Davis, Plácido Domingo, Valery Gergiev, Friedrich Heider, James Levine, Vladimir Jurowski, Philippe Auguin, Fabio Luisi, Lorin Maazel, Gianandrea Noseda, Donald Runnicles oraz Marcello Viotti. Ponadto współpracowała z Eraldem Salmierim, Kostisem Protopapasem, Erikiem Nielsenem, Robertem Lyallem i wieloma innymi.

Mariusz Kwiecień, śpiewak operowy (baryton); ur. 4 listopada 1972 w Krakowie. Absolwent Akademii Muzycznej w Warszawie i Metropolitan Opera's Lindemann Young Artist Development Program (USA). Debiutował w 2003 w Metropolitan Opera partią Marcela w *Cyganerii* Giacomo Pucciniego, a następnie występował przez kilkanaście sezonów śpiewając partie: Sylvia w *Pajacach* Ruggiero Leoncavalla, Malatesta w *Don Pasquale* Gaetano Donizettiego, Eurica w *Łucji z Lammermoor* Gaetano Donizettiego, Almaviva w *Weselu Figara* Wolfganga A. Mozarta, Guglielma w *Così fan tutte* Wolfganga A. Mozarta, Escamilla w *Carmen* Georges Bizeta oraz tytułową partię w *Don Giovannio* Wolfganga A. Mozarta. Mariusz Kwiecień, oprócz Metropolitan Opera, występował także na wielu znakomitych scenach operowych świata, między innymi takich, jak: Opera Paryska, Opera Wiedeńska, Lyric Opera of Chicago, Seattle Opera, San Francisco Opera czy Covent Garden Theatre. Jest laureatem wielu konkursów, m.in. Międzynarodowego Konkursu Śpiewaczego w Barcelonie.

Piotr Beczała, śpiewak operowy (tenor liryczny); ur. 28 grudnia 1966 w Czechowicach-Dziedzicach. Absolwent Akademii Muzycznej w Katowicach (klasa Jana Ballarina). Od 1997 związany jest z operą w Zurychu. Debiutował 19 grudnia 2006 w Metropolitan Opera rolą Księcia w operze *Rigoletto* Giuseppe Verdiego. Występował też w Covent Garden Theatre, San Francisco Opera, mediolańskiej La Scali. Śpiewał również w znakomitych salach koncertowych:

Konzerthaus Berlin, Munich Philharmonic Hall, Herkulessaal w Monachium, Wiener Musikverein, Wiener Konzerthaus, Tonhalle Zürich, Concertgebouw w Amsterdamie, Konserwatorium Muzycznego im. Czajkowskiego w Moskwie oraz w Severance Hall w Cleveland.

Aleksandra Kurzak, śpiewaczka operowa (sopran); ur. 7 sierpnia 1977 w Brzegu Dolnym. Absolwentka Akademii Muzycznej we Wrocławiu oraz Hochschule für Musik und Theater w Hamburgu. Debiutowała w Operze Wrocławskiej. W latach 2001–2007 była solistką Staatsooper w Hamburgu. Od 2007 występuje na scenie Metropolitan Opera jako Blondchen w *Uprowadzeniu z seraju* Wolfganga A. Mozarta, Olimpia w *Opowieściach Hoffmanna* Jacquesa Offenbacha czy Gilda w *Rigoletcie* Giuseppe Verdiego. Związana jest również z takimi teatrami, jak: Covent Garden w Londynie, Bayerische Staatsoper w Monachium, Staatoper w Wiedniu. Laureatka konkursów w Helsinkach, Barcelonie oraz Kantonie.

Andrzej Dobber, śpiewak operowy (baryton); ur. 28 maja 1961 w Więcborku. Absolwent Akademii Muzycznej w Krakowie i Konserwatorium Muzycznego w Norymberdze. Zadebiutował w 2007 w Metropolitan Opera jako trzeci polski baryton w historii tego teatru. W następnych sezonach występował jako Giorgio Germont w *Trawiacie* oraz Stankar w *Stiffelio* Giuseppe Verdiego. Laureat konkursów wokalnych, m.in. w Gütersloh (Neue Stimmen) w 1987 roku, *Belvedere* w Wiedniu 1989 roku, na którym zdobył trzy nagrody (m.in. dziennikarzy i publiczności) oraz ARD w Monachium w 1990 roku, gdzie otrzymał pierwszą nagrodę.

Na zakończenie warto przypomnieć, iż polski reżyser, dyrektor artystyczny Teatru Wielkiego w Warszawie **Mariusz Treliński**¹² w 2015 roku jako pierwszy w historii polski reżyser zadebiutował dyptykiem *Jolanta/Zamek Sinobrodego* w Metropolitan Opera. Spektakl, będący połączeniem dwóch oper jednoaktowych *Jolanty* Piotra Czajkowskiego i *Zamku Sinobrodego* Beli Bartóka, jest bezprecedensową koprodukcją Metropolitan Opera i Teatru Wielkiego – Opery

---

¹² Mariusz Treliński (ur. 28 marca 1962 w Warszawie), reżyser operowy, filmowy i teatralny. Studiował reżyserię w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. Zadebiutował w 1987 filmem telewizyjnym *Zad wielkiego wieloryba* według scenariusza napisanego wspólnie z Januszem Wróblewskim. Jego kolejny film *Pożegnanie jesieni* (1990), adaptacja powieści Stanisława Ignacego Witkiewicza, miał swoją premierę na Festiwalu Filmowym w Wenecji i przyniósł reżyserowi m.in. Nagrodę Przewodniczącego Komitetu Kinematografii za debiut reżyserski. Za swój kolejny film – *Łagodna* według opowiadania Fiodora Dostojewskiego (1995) otrzymał nagrodę dziennikarzy na 20. Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni. W 2000 nakręcił *Egoistów*. W latach 1989–1991 był członkiem Komitetu Kinematografii. W ramach pracy w teatrze zrealizował m.in. *Makbeta*. W 1995 zadebiutował w operze, na zamówienie festiwalu Warszawska Jesień reżyserując w Teatrze Wielkim w Warszawie *Wyrzucza serc* Elżbiety Sikory według prozy Borisa Viana. W 1999 wyreżyserował *Madame Butterfly* Giacoma Pucciniego ze scenografią Borisa Kudlicki, z którym nawiązał stałą współpracę. Od czasu tej inscenizacji uważany jest za jednego z najciekawszych realizatorów przedstawień operowych w Polsce, jednocześnie budzących kontrowersje. W 2001 inscenizacja *Madame Butterfly* na zaproszenie Plácido Domingo została przeniesiona do Washington Opera, gdzie została pozytywnie przyjęta. W 2015 roku jako pierwszy w historii polski reżyser zadebiutował dyptykiem *Jolanta/Zamek Sinobrodego* w Metropolitan Opera. [Wikipedia].

Narodowej w Warszawie. I nie jest to jednorazowa współpraca, gdyż inscenizacja *Tristana i Izoldy* w reżyserii Mariusza Trelińskiego, otworzy sezon 2016 roku w nowojorskiej Metropolitan Opera.

BIBLIOGRAFIA

- Encyklopedia muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska, Kraków 2007.
- Hurst P. G., *The Age of Jean de Reszke. Forty Years of Opera 1874–1914*, London 1958.
- Judycki Z., *Polscy muzycy w świecie*, Warszawa 2015.
- Kaczyński B., *Dzikie orchidee*, Warszawa 1983.
- Kański J., *Mistrzowie sceny operowej*, Kraków 1998.
- Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, Warszawa 1993.
- Łotysz S., *Wynalazczość polska w Stanach Zjednoczonych*, Warszawa 2013.
- Miczulski M., *Teresa Żylis-Gara—wybitna Polka, wspaniała artystka* [w:] *Losy Polek. Materiały IV Symposium Biografistyki Polonijnej* (red. A. i Z. Judyccy), Lublin 1999.
- Romaniszyn B., *Wspomnienia o Janie Reszkem*, „Ruch Muzyczny” nr 5-6 z 1948.
- Saltsam W. H., *Metropolitan Opera Annals: a Chronicle of Artists and Performances*, New York 1947.
- Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, Warszawa 1973.
- Swatek Z., *Aleksander Sas-Bandrowski – z Lubaczowa na estrady świata*, Lubaczów 2005.
- Who's Who in America*, Chicago 1946.
- Waldorff J., *Jan Kiepura*, Warszawa 1974.
- Zieliński J., *Chłopak z Sosnowca. Szkice do portretu*, Katowice 1987.
- Żdzadski J., *Józef Hofmann. Geniusz zapomniany. Dzieciństwo i młodość*, Bielsko-Biała 2002.